

HVEM: Steinar Taubøll, dosent ved Institutt for landskapsplanlegging, Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB) og doktorgradsstipendiat ved Juridisk fakultet, Universitetet i Oslo.

HVA: jobber med en avhandling om klimatilpasning og erstatningsansvar

HVORDAN: studerer domsavgjørelser og sammenligner lovttekster

AV SIRI LINDSTAD

Husbygging i et nytt klima

Fire hus og seks hytter ble rammet av et uventet kvikkleireskred i Kattmarka i Namsos i 2009. Heldigvis gikk ingen menneskeliv tapt. (Foto: Pål Morten Skaret)

PROSJEKT: Naturskader og erstatningsrettslig plassering av ansvar. **INSTITUSJON:** Institutt for landskapsplanlegging, UMB. **FAGRETNING:** Jus. **FINANSIERING:** UMB. **ARBEIDSFORM:** Tekstanalyse. **MATERIALE:** Lovtekster, forarbeider, dommer og juridisk teori. **UUNNVÆRLIG VERKTØY:** Lovdata. **PUBLISERINGSFORM:** Doktoravhandling (monografi). **NY KUNNSKAP:** Noen av dagens erstatningsregler er dårlig tilpasset utviklingen i klimaet. Det er behov for å endre enkelte forsikringsordninger for at ansvarsfordelingen skal gi bedre samfunnsmessig nytte.

– Dagens virkelighet er en helt annen enn da plan- og bygningsloven og Naturskadefondet ble utformet på 1960-tallet, sier Steinar Taubøll. (Foto: Erik Norrud)

– Når Fredrikstad opplever 50-årsflommen to ganger på ett år, sier det seg selv at den gamle flomstatistikken ikke holder lenger. Eller sagt på en juridisk måte: Normen for uaktsomhet vil måtte endre seg.

Det verken regner eller snør den dagen vi møter Steinar Taubøll på Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB) i Ås. Det er tvert imot en tørr og stille høstdag.

Men faktum er at vannet herjer stadig oftere i Norge. Elver og bekker flommer over, det går skred, og grunnen forvandles brått til et mare-ritt av kvikkleire. Klimaendringene er etter all sannsynlighet storsamfunnets skyld. Men er storsamfunnet ansvarlig for å erstatte alle skader som oppstår som følge av været? Det forsker Taubøll på. Sammen med fire andre jurister er han en del av et bredt fagmiljø som driver med arealplanlegging og eiendomsutvikling, kort sagt utvikling av landskapet.

Et land i endring

– Vi har et regelsystem som er bygget opp før klimaendringene. Nå opplever vi at de gamle reglene ikke fungerer som før, fordi virkeligheten har endret seg, forteller han.

For én ting er at været er verre enn det var, om man bruker nedbørsmengde som målestokk. Men vi har også langt bedre muligheter til å vite mer om hvilke potensielle farer som finnes, for eksempel i skråninger bak nybygde boligblokker.

– Både plan- og bygningsloven og Naturskadefondet kom til på 1960-tallet, da informasjonstilfanget var en helt annen, og aktørene var andre enn de vi har i dag. Den gangen hadde man først og fremst å gjøre med folk som skulle bygge huset sitt selv. Forholdene var enklere, og det var mindre å ta hensyn til. Med andre ord var det å bygge hus noe de fleste oppgående mennesker var i stand til å gjøre.

Men i løpet av de femti årene som har gått siden da, har landskapet vårt endret seg. Det blir stadig mer bebyggelse, og stadig mer asfalt, så i noen områder har ikke nedbøren noe sted å gjøre av seg. Samtidig er den geofysiske informasjonen som kan hentes ut, blitt stadig mer omfattende. Sist, men ikke minst har været blitt verre, samtidig som klimamålingene blir stadig mer omfattende og presise.

– I dag er man avhengig av spesialkompetanse for å bygge, både fra utbyggersiden og fra godkjennerensiden. Det stiller store krav til for eksempel saksbehandlere i kommunen, som skal forvalte plan- og bygningsloven. Spørsmålet blir da hvor mye informasjon en saksbehandler kan klare å hankses med.

Kommunen skal godkjenne

Sammen med forurensningslovens § 24a, som tar for seg særlige erstatningsregler for avløpsanlegg, står plan- og bygningslovens § 28-1 sentralt i det offentliges innsats for å forhindre naturskade.

I sistnevnte paragraf heter det blant annet: «Grunn kan bare bebygges, eller eiendom opprettes eller endres, dersom det er tilstrekkelig sikkerhet mot fare eller vesentlig ulempe som følge av natur- eller miljøforhold. Det samme gjelder for grunn som utsettes for fare eller vesentlig ulempe som følge av tiltak.»

Man skal med andre ord ikke bygge et hus i et område der man må regne med at det vil gå ras eller bli flom.

– I dag er det først og fremst byggherren, den såkalte tiltakshaver, som har ansvar for å utrede saken. Det er tiltakshaver som må skaffe det som behøves av rapporter som kan avdekke eventuelle farer. Men farevurderingen ligger likevel hos kommunen. Saksbehandleren må være i stand til å undersøke om du har gjort en god nok undersøkelse, og eventuelt be om ytterligere undersøkelser, sier Taubøll.

Han trekker fram den såkalte Loppasaken som et eksempel på kommunens ansvar.

– I Loppa var det en som ville bygge ut, men kommunen mente området var utrygt. Da hadde husbyggeren noen overflatiske samtaler med naboen som sa at nei, her har det aldri gått noen snøskred. Dermed sa kommunen greit, du får bygge, men på eget ansvar. Så kom snøskredet to år etterpå, og da gikk huseieren til retts sak mot kommunen ettersom han mente det var uforsvarlig av kommunen å gi ham byggetillatelse. Han ville derfor ha erstatning for huset. Og retten ga ham medhold, ettersom den mente at kommunen har et selvstendig ansvar for å vurdere folks gangsyn.

Bygget er bygget

En ting er det som skal bygges fra nå av og framover. Men hva med det som allerede er bygget?

– Det er vel 200 000 mennesker i landet som bor på kvikkleiregrunn. Disse tomtene ble godkjent da man enten ikke var klar over faren, eller da faren reelt sett var mindre fordi klimaet var tørrere. Dette er momenter som faller utenfor plan- og bygningsretten, og i stedet er det beredskapslovgivningen som gjelder. Vi har i det hele tatt ikke så mange rettslige midler å ta i bruk overfor det som allerede er bygget, noe vi nok bør skaffe oss etter hvert.

Taubøll viser til et eksempel fra Danmark, til et område som i utgangspunktet var vurdert og bygget helt etter gjeldende lov.

– Men etter hvert ble området stadig oftere oversvømt. Til slutt sa man at nå definerer vi dette her til fareområde, hvor det blir for dyrt for samfunnet å opprettholde bosetting.

Dermed kjøpte det offentlige beboerne ut av fareområdet.

– Slike ordninger har vi ikke i Norge i dag. Samtidig blir det forferdelig dyrt om man ser landet under ett og skal fjerne alle mulig-

– Hvem skal til syvende og sist sørge for at vi bor trygt? spør jurist Steinar Taubøll. Her fra skredet i Kattmarka i Namsos i 2009. (Foto: Pål Morten Skaret)

heter for problemer som følge av flom og ras, påpeker Taubøll.

– Vi må jo prioritere, og vi må ha regler som gjør tiltakene samfunnsmessig lønnsomme slik at vi får de riktige prioriteringene. Det er ikke sikkert at utfordringene med ras og flom er like store i alle kommunene, og det er ikke sikkert at de rike kommunene har de største utfordringene. Da blir spørsmålet om det skal være opp til den enkelte kommunens økonomiske bæreevne, eller om dette skal være en statlig oppgave.

Politiske spørsmål

Mange av hendelsene vi opplever nå, er av et helt annet slag enn for 50 år siden.

– Da er spørsmålet om vi skal utvide naturskadefondets område, forsikringens dekningsområde, eller om vi skal overføre mer ansvar til den enkelte om å ta vare på seg selv. Dette er svære prinsippspørsmål som egentlig er politiske spørsmål. Min jobb som jurist blir å analysere hvordan reglene for ansvarsfordeling er utformet, og i hvilken grad de fungerer i en ny virkelighet.

Det er først og fremst flom og skred Taubøll forsker på.

– Men det finnes jo også andre naturfarer.

Radon er en naturfare som man tidligere ikke visste om, og som man den gangen ikke tok hensyn til i planleggingen. Og fortsatt er de som oppdager at de har hus på radongrunn, overlatt til seg selv. Det er ingen instanser som har noe økonomisk ansvar for det. Framover utgjør nok radon likevel en type fare som må vurderes på lik linje med andre naturfarer.

I utgangspunktet var det først og fremst geologi og biologi som var Taubølls fag.

– Jeg jobbet i tolv år i praksisfeltet, blant annet med jord- og skogkartlegging. Men jeg er en ganske nysgjerrig mann og vil hele tiden finne ut av nye ting. Det er vel det som gjør at jeg stadig skaffer meg et dobbelt sett av kompetanse.

Interessen for jus kom gjennom naturkartlegging.

– Jeg ønsket å se mer på spørsmål rundt opphavsrett til kart og skrev til slutt masteren i jus om hvordan man bør håndtere opphavsretten til den geografiske informasjonen som ligger til grunn for kart.

Etterspurt kunnskap

Den tette kontakten med praktikere gjør Taubøll og de fire andre juristene godt i stand til å forske

på juridiske problemstillinger som har praktisk nytte, påpeker han.

–Vi har mange forespørsler både fra vann- og avløpsmiljøet og fra teknisk sektor i kommunene, og for så vidt også fra Naturskadefondet. Det er en utrolig tilfredsstillelse i å jobbe på et felt der det er såpass mye etterspørsel etter kunnskap. ■

Naturskadefondet

- opprettet i 1961
- yter erstatning for naturskade, bistår kommuner og private ved planlegging av tiltak til sikring mot naturskader, yter tilskudd til sikringstiltak
- skal bare yte erstatning hvis skaden ikke kan dekkes ved forsikring

Kilde: Store norske leksikon